EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

26. oktoober 2006 *

Kohtuasjas C-168/05,

mille esemeks on EÜ asutamislepingu artikli 234 alusel Audiencia Provincial de Madridi (Hispaania) 15. veebruari 2005. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 14. aprillil 2005, menetluses

Elisa María Mostaza Claro

versus

Centro Móvil Milenium SL,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann, kohtunikud K. Lenaerts, E. Juhász, J. N. Cunha Rodrigues (ettekandja) ja M. Ilešič,

* Kohtumenetluse keel: hispaania.

kohtujurist: A. Tizzano,
kohtusekretär: R. Grass,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— Centro Móvil Milenium SL, esindaja: *abogado* H. García Pi,

— Hispaania valitsus, esindaja: E. Braquehais Conesa,

— Saksamaa valitsus, esindaja: C. Schulze-Bahr,

— Ungari valitsus, esindaja: P. Gottfried,

— Soome valitsus, esindaja: T. Pynnä,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: A. Aresu ja L. Escobar Guerrero,

olles 27. aprilli 2006. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288; edaspidi „direktiiv") tõlgendamist.

2 Käesolev taotlus esitati E. M. Mostaza Claro ja Centro Móvil Milenium SL (edaspidi „Móvil") vahelise kohtuvaidluse raames, mille esemeks on vahekohtuklausli kehtivus E. M. Mostaza Claro ja selle äriühingu vahel sõlmitud lepingus.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Direktiivi artikli 3 lõige 1 sätestab:

„Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat."

4 Direktiivi artikli 6 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi. [Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenusteosutaja on tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel siduvad ning et leping jääb muus osas pooltele siduvaks samadel tingimustel juhul, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta.]"

[Tsitaati on parandatud Euroopa Kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ebatäpne.]

5 Direktiivi artikli 7 lõike 1 kohaselt:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenusteosutajad tarbijatega sõlmivad."

6 Direktiivi lisa sisaldab näitlikku loetelu lepingutingimustest, mida võib tunnistada ebaõiglasteks. Nende hulgas nimetatakse punkti 1 alapunktis q lepingutingimusi, mille eesmärk või tagajärg on: „jätta tarbija ilma õigusest võtta õiguslikke meetmeid või kasutada mis tahes muud õiguskaitsevahendit või tarbija kõnealust õigust piirata, eelkõige nõudes, et tarbija kasutaks vaidluste lahendamiseks üksnes arbitraažimenetlust, mida õigusnormidega ei reguleerita, lubamatult piirata tarbijale kättesaadavaid tõendeid või panna tarbijale tõendamiskohustus, mis kohaldatava seaduse alusel peaks olema teise lepinguosalise ülesanne".

Siseriiklikud õigusnormid

7 Hispaania õiguse kohaselt on tarbijate kaitse ebaõiglaste lepingutingimuste vastu tagatud eelkõige 19. juuli 1984. aasta Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios'ega (üldseadus nr 26/1984 tarbijate ja kasutajate kaitse kohta; 24. juuli 1984. aasta *Boletín Oficial del Estado* (edaspidi „*BOE*") nr 176, lk 21686; edaspidi „seadus nr 26/1984").

8 Seadust nr 26/1984 muudeti 13. aprilli 1998. aasta Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación'iga (seadus nr 7/1998 lepingute üldtingimuste kohta; 14. aprilli 1998. aasta *BOE* nr 89, lk 12304; edaspidi „seadus nr 7/1998"), millega nimetatud direktiiv võeti üle siseriiklikku õigusesse.

9 Seadusega nr 7/1998 lisati seadusesse nr 26/1984 artikkel 10a ja esimene lisasäte.

10 Seaduse nr 26/1984 artikli 10a lõike 1 kohaselt: „[e]baõiglased on kõik sellised lepingutingimused, milles ei ole eraldi kokku lepitud, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat. Igal juhul on ebaõiglased käesoleva seaduse esimeses lisasättes nimetatud lepingutingimused. [...]"

11 Seaduse nr 26/1984 esimene lisasäte võtab sisuliselt üle loetelu nendest lepingutingimustest, mida võib tunnistada ebaõiglaseks ja mis on lisatud direktiivile, täpsustades, et see sisaldab ainult miinimumnõudeid. Selle lisasätte punkti 26

kohaselt peetakse ebaõiglaseks „mõne muu vahekohtu kui tarbijakaitsealaseid vaidlusi lahendava vahekohtu kohaldamist juhul, kui ei ole tegemist mõnes erivaldkonnas või erijuhtumite tarbeks seaduse alusel asutatud vahekohtuga".

12 Seaduse nr 7/1998 artikkel 8 näeb ette:

„1. Õigustühised on lepingu üldtingimused, mis on lepinguosalise kahjuks vastuolus käesoleva seaduse sätetega või mõne teise siduva või keelava õigusnormiga, juhul kui vastutus nende nõuete rikkumise eest ei ole sätestatud neis endis.

2. Eelkõige on tühised tarbijalepingute ebaõiglased üldtingimused, igal juhul need tingimused, mis on loetletud üldseaduse nr 26/1984 artiklis 10a ja esimeses lisasättes [...]."

13 Põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal reguleeris vahekohtumenetlust 5. detsembri 1988. aasta Ley 36/1988 de Arbitraje (seadus nr 36/1988 vahekohtu kohta; 7. detsembri 1988. aasta *BOE* nr 293; edaspidi „seadus nr 36/1988").

14 Seaduse nr 36/1988 artikli 23 lõige 1 näeb ette:

„Vahekohtumenetluse vaidlustamiseks vahekohtunike objektiivse pädevuse puudumise või vahekohtukokkuleppe puudumise, tühisuse või kehtetuse tõttu tuleb esitada vastav vastuväide poolte esialgsete nõuete esitamise ajal."

15 Seaduse nr 36/1988 artikkel 45 oli sõnastatud järgmiselt:

„Vahekohtu otsuse saab tühistada ainult siis, kui:

1. vahekohtukokkulepe on tühine.

[...]

5. otsus on vastuolus avaliku korraga."

Menetlus põhikohtuasjas ning eelotsuse küsimus

16 Móvil ja E. M. Mostaza Claro sõlmisid 2. mail 2002 mobiiltelefoni sideühenduse lepingu. See leping sisaldas vahekohtuklauslit, mille kohaselt lahendatakse kõik selle lepinguga seotud vaidlused Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad'i vahekohtus (edaspidi „AEADE").

17 E. M. Mostaza Claro ei pidanud kinni lepingu miinimumtähtajast ning Móvil algatas AEADE-s vahekohtumenetluse. E. M. Mostaza Clarole 25. juulil 2003 saadetud kirjas määrati E. M. Mostaza Clarole 10-päevane tähtaeg vahekohtumenetlusest

keeldumiseks, märkides, et keeldumise korral on võimalik pöörduda kohtusse. E. M. Mostaza Claro esitas asjas oma argumendid, kuid ei keeldunud vahekohtumenetlusest ega väitnud ka, et vahekohtukokkulepe oleks tühine. Vahekohtumenetluses langetati otsus tema kahjuks.

18 E. M. Mostaza Claro vaidlustas AEADE vahekohtuotsuse eelotsusetaotluse esitanud kohtus, väites, et vahekohtuklausel on ebaõiglane tingimus, mistõttu vahekohtukokkulepe on tühine.

19 Eelotsusetaotluses tõdes Audiencia Provincial de Madrid, et kahtlust ei ole selles, et nimetatud vahekohtukokkulepe sisaldab ebaõiglast lepingutingimust ja on seetõttu tühine.

20 Kuna E. M. Mostaza Claro ei olnud viidanud selle klausli tühisusele vahekohtumenetluses, otsustas Audiencia Provincial de Madrid selleks, et tõlgendada siseriiklikku õigust vastavalt direktiivile, menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas tarbijakaitse nõuetest tuleneb vastavalt direktiivile 93/13/EMÜ [...] nõue, et kohus, kes otsustab vahekohtuotsuse peale esitatud tühistamishagi üle, hindab vahekohtukokkuleppe tühisust ja tühistab vahekohtuotsuse põhjusel, et asjaomane vahekohtukokkulepe sisaldab ebaõiglast tingimust, juhul kui tarbija viitas asjaomasele tühisusele tühistamishagi esitamisel, kuid mitte vahekohtumenetluses?"

Esialgsed märkused

21 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt Euroopa Kohtule edastatud toimiku materjalidest selgub, et eelotsusetaotluse esitanud kohus leidis, et Móvili ja E. M. Mostaza Claro vaheline leping sisaldas ebaõiglast vahekohtuklauslit.

22 Selles osas tuleb märkida, et Euroopa Kohus ei või otsustada ühenduse seadusandja poolt ebaõiglase lepingutingimuse mõiste määratlemiseks kasutatud üldtingimuste kohaldamise üle teatud konkreetse tingimuse puhul, mida tuleb uurida asjaomase kohtuasja tegelikke asjaolusid silmas pidades (1. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-237/02: Freiburger Kommunalbauten, EKL 2004, lk I-3403, punkt 22).

23 Seetõttu peab siseriiklik kohus otsustama, kas sellist vahekohtuklauslit nagu põhikohtuasjas käsitletav võib pidada ebaõiglaseks direktiivi artikli 3 lõike 1 mõttes (vt eelpool viidatud kohtuotsus Freiburger Kommunalbauten, punkt 25).

Eelotsuse küsimus

24 Väljakujunenud kohtupraktika alusel tuleb vastavasisuliste ühenduse õigusnormide puudumise korral kehtestada liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtte kohaselt iga liikmesriigi sisemises õiguskorras menetluskord isikutele ühenduse õigusest tulenevate õiguste kaitse tagamiseks — tingimusel, et see ei oleks esiteks ebasoodsam kui analoogiliste siseriiklikul õigusel põhinevate olukordade puhul (võrdväärsuse põhimõte) ning teiseks, et see ei muudaks ühenduse õiguskorra alusel antud subjektiivsete õiguste kasutamist praktikas võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte: vt eelkõige 16. mai 2000. aasta otsus kohtuasjas C-78/98:

Preston jt, EKL 2000, lk I-3201, punkt 31, ja 19. septembri 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-392/04 ja C-422/04: i-21 Germany ja Arcor, EKL 2006, lk I-8559, punkt 57).

25 Direktiiviga loodud tarbijakaitsesüsteem põhineb ideel, et tarbija on nõrgemal positsioonil suhetes müüja või teenusteosutajaga, mis puudutab nii tarbija võimet pidada läbirääkimisi kui ka tema teavitatuse taset — seetõttu tarbija peab nõustuma müüja või teenusteosutaja eelnevalt kehtestatud tingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu (27. juuni 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-240/98–C-244/98: Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, EKL 2000, lk I-4941, punkt 25).

26 Sellist ebavõrdset olukorda tarbija ning müüja või teenusteosutaja vahel saab tasakaalustada ainult positiivse välise ja lepingupooltest sõltumatu sekkumisega (eespool viidatud kohtuotsus Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, punkt 27).

27 Selle põhimõtte alusel on Euroopa Kohus otsustanud, et kohtu pädevus uurida omal algatusel seda, kas klausel on ebaõiglane, kujutab endast meedet, mille abil saavutatakse direktiivi artiklis 6 püstitatud eesmärk, milleks on takistada, et üksiktarbija oleks seotud ebaõiglaste lepingutingimustega, ja millega aidatakse kaasa direktiivi artiklis 7 märgitud eesmärgi saavutamisele, kuna sellisel kohtulikul uurimisel võib olla hoiatav mõju ja see võib aidata saavutada seda, et tarbijate ja müüja või teenusteosutaja vahel sõlmitud lepingutes ei kasutata enam ebaõiglasi lepingutingimusi (eespool viidatud otsus kohtuasjas Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, punkt 28, ja 21. novembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-473/00: Cofidis, EKL 2002, lk I-10875, punkt 32).

28 Seda kohtu pädevust on peetud vajalikuks selleks, et tagada tarbijatele tõhus kaitse, eelkõige arvestades vaieldamatut ohtu, et tarbija ei ole teadlik oma õigustest või et tal on keeruline neid teostada (eespool viidatud kohtuotsus Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, punkt 26, ja eespool viidatud kohtuotsus Cofidis, punkt 33).

29 Kaitse, mida direktiiv annab tarbijatele, hõlmab niisiis juhtumeid, kus tarbija, kes on sõlminud ebaõiglasi tingimusi sisaldava lepingu müüja või teenusteosutajaga, hoidub viitamast selle lepingutingimuse ebaõiglasele olemusele, kuna ta ei ole teadlik oma õigustest või ta kardab neid kasutada tekkida võivate kohtukulude tõttu (eespool viidatud kohtuotsus Cofidis, punkt 34).

30 Neil tingimustel ei oleks võimalik saavutada direktiivi artiklis 6 sätestatud eesmärki, mis — nagu meenutati käesoleva kohtuotsuse punktis 27 — kohustab liikmesriike tagama, et ebaõiglased lepingutingimused ei oleks tarbijatele siduvad, kui kohtul, kellele on esitatud hagi vahekohtuotsuse tühistamiseks, ei oleks võimalust anda hinnangut selle otsuse tühisuse kohta ainult seetõttu, et tarbija ei ole viidanud vahekohtukokkuleppe tühisusele vahekohtumenetluse käigus.

31 Tarbija sellist tegevusetust ei saaks mitte mingil juhul korvata lepingu suhtes kolmandate isikute tegevusega. Kindlasti kahjustaks see direktiiviga juurutatud erilise kaitse süsteemi.

32 Just nimelt selles suunas ongi kujundatud Hispaania õigusnormid. Kuigi see ei ole põhikohtuasjas kohaldatav, on oluline täpsustada, et 23. detsembri 2003. aasta Ley 60/2003 de Arbitraje (seadus nr 60/2003 vahekohtu kohta, 26. detsembri 2003. aasta *BOE* nr 309) ei nõua enam, et vahekohtumenetlust vaidlustataks — eelkõige vahekohtukokkuleppe tühisuse tõttu — koos menetlusosaliste vastavate esialgsete kaebuste esitamisega.

33 Móvil ja Saksamaa valitsus toovad esile, et lubades kohtul hinnata vahekohtukokkuleppe tühisust juhul, kui tarbija ei esitanud sellist vastuväidet vahekohtumenetluses, võib see tõsiselt kahjustada vahekohtuotsuste tõhusust.

34 Sellest argumendist tuleneb, et vahekohtumenetluse tõhususe huvides on, et järelevalve vahekohtuotsuste üle oleks piiritletud ja et vahekohtuotsuse tühistamine oleks võimalik ainult erandjuhtudel (1. juuni 1999. otsus kohtuasjas C-126/97: Eco Swiss, EKL 1999, lk I-3055, punkt 35).

35 Siiski on Euroopa Kohus juba väljendanud seisukohta, et juhul, kui siseriiklik kohus peab vastavalt siseriiklikele menetlusnormidele vastu võtma nõude vahekohtuotsuse tühistamiseks, kusjuures see nõue põhineb siseriiklike avalikku korda reguleerivate normide rikkumisel, peab kohus samuti vastu võtma nõude, mis põhineb ühenduse seda liiki õigusnormide rikkumisel (eespool viidatud kohtuotsus Eco Swiss, punkt 37).

36 Just tarbijakaitse olulisus sundis ühenduse seadusandjat sätestama direktiivi artikli 6 lõikes 1, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenusteosutaja on tarbijaga sõlminud, „ei ole tarbijale [...] siduvad". See on kohustuslik säte, mille eesmärk on ühe lepingupoole nõrgemat seisundit arvesse võttes asendada lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vaheline formaalne tasakaal tegeliku tasakaaluga, mis taastab nimetatute vahel võrdsuse.

37 Lisaks sellele kujutab direktiiv, mille eesmärk on tugevdada tarbijakaitset, endast EÜ artikli 3 lõike 1 alapunkti t kohaselt meedet, mis on asendamatu ühendusele usaldatud ülesannete saavutamiseks, täpsemalt — elatustaseme ja elukvaliteedi tõstmiseks kogu ühenduse territooriumil (vt analoogia alusel EÜ artiklit 81 käsitlev eespool viidatud kohtuotsus Eco Swiss, punkt 36).

38 Avaliku huvi olemus ja olulisus, millele direktiivi tagatav tarbijakaitse tugineb, õigustab lisaks seda, et siseriiklik kohus võib omal algatusel hinnata lepingutingimuse ebaõiglast iseloomu ja sel moel tasandada tarbija ja müüja või teenusteosutaja vahelist ebavõrdsust.

39 Arvestades eelnevat, tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi tuleb tõlgendada nii, et siseriiklik kohus, kellele on esitatud tühistamishagi vahekohtuotsuse peale, peab hindama vahekohtukokkuleppe tühisust ja peab tühistama vahekohtu otsuse, kui asjaomane kokkulepe sisaldab ebaõiglast lepingutingimust, isegi kui tarbija ei ole viidanud selle tühisusele vahekohtumenetluse käigus, vaid ainult tühistamishagi esitamisel.

Kohtukulud

40 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, v.a poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes tuleb tõlgendada nii, et siseriiklik kohus, kellele on esitatud tühistamishagi vahekohtuotsuse peale, peab hindama vahekohtukokkulepe tühisust ja peab tühistama vahekohtu otsuse, kui asjaomane kokkulepe sisaldab ebaõiglast lepingutingimust, isegi kui tarbija ei ole viidanud selle tühisusele vahekohtumenetluse käigus, vaid ainult tühistamishagi esitamisel.

Allkirjad